

بسمه تعالی

وزارت جهاد کشاورزی
معاونت برنامه ریزی و اقتصادی

شیوه نامه اجرایی تبصره ۱۸ قانون بودجه ۱۴۰۲ «بخش کشاورزی»

تهیه و تنظیم:
دفتر امور اقتصادی

مهر ماه ۱۴۰۳

.....	مقدمه	۲
.....	(۱) تعاریف و اطلاعات	۳
.....	(۲) رویکرد وزارت جهاد کشاورزی در تولید و اشتغال	۴
.....	(۳) تکالیف بخش کشاورزی در برنامه هفتم توسعه	۷
.....	(۴) طرح های واجد شرایط	۹
.....	(۵) طرح های اولویت دار	۹
.....	(۶) ویژگیهای تسهیلات	۹
.....	۶-۱) نوع تسهیلات	۱۰
.....	۶-۲) نرخ سود تسهیلات	۱۰
.....	۶-۳) سهم آورده متقاضی	۱۰
.....	۶-۴) دوره مشارکت	۱۰
.....	۶-۵) تسهیلات مکرر	۱۰
.....	۶-۶) تعاونی ها	۱۰
.....	(۷) برنامه تولید و اشتغال بخش کشاورزی (رسته های فعالیت های اولویت مشمول دریافت تسهیلات	۱۱
.....	۷-۱) فعالیت های دانش بنیان، فنآور و استارت آپی مرتبط با کشاورزی	۱۲
.....	۷-۲) تولید انواع نهاده ها و عوامل تولید وارداتی غیرعلفهای کشاورزی	۱۳
.....	۷-۳) توسعه فعالیت های مکانیزاسیون، مدرن سازی	۱۴
.....	۷-۴) احیای واحدهای تولیدی راکد و تکمیل طرح های نیمه تمام و ظرفیت خالی تولید	۱۵
.....	۷-۴-۱) توسعه زنجیره های ارزش محصولات کشاورزی و طرح های پیشران بخش کشاورزی	۱۶
.....	۷-۴-۲) خدمات توسعه کسب و کارهای کشاورزی	۱۶
.....	۷-۴-۳) خدمات دامپزشکی	۱۶
.....	۷-۴-۴) خدمات فنی و مشاوره ای	۱۷
.....	۷-۴-۵) کلینیکهای گیاهپزشکی	۲۰
.....	۷-۴-۶) حوزه آفت کش ها زیستی و غیر شیمیایی	۲۱
.....	۷-۴-۷) صنایع تبدیلی و غذایی کشاورزی	۲۲
.....	۷-۵) توسعه زنجیره تولید محصولات سالم، ارگانیک و گواهی شده	۲۲
.....	۷-۶) افزایش بهره وری منابع پایه آب و خاک	۲۴
.....	۷-۶-۱) پروژه های توسعه کشت های متراکم و گلخانه	۲۴
.....	۷-۶-۲) پروژه های توسعه کشت گیاهان دارویی براساس مزیت های استانی	۲۵
.....	۷-۶-۳) پروژه های آب و خاک	۲۷
.....	۷-۶-۴) پروژه های منابع طبیعی و آبخیزداری	۲۷
.....	۷-۷) سرمایه در گردش تامین محصولات و نهاده های کشاورزی	۲۸
.....	۷-۷-۱) توسعه پرورش مرغ گوشتی سویه آراین	۲۸
.....	۷-۷-۲) کشاورزان نمونه پیشرو	۲۹
.....	۷-۷-۳) سرمایه در گردش تامین نهاده های تولید محصولات گلخانه ای، دام، طیور و آبزیان و صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی (کشت قراردادی)	۲۹
.....	(۸) سهم استان ها از منابع تبصره ۱۸	۳۱
.....	(۹) فرآیند و گردش کار پرداخت تسهیلات	۳۳
.....	۹-۱) فرایند و گردش کار پرداخت تسهیلات تلفیقی تبصره (۱۸)	۳۳
.....	۹-۲) فرایند و گردش کار پرداخت تسهیلات کشاورزی قراردادی تبصره (۱۸)	۳۴
.....	(۱۰) سازو کار نظارت	۳۴

با توجه به ضریب رشد جمعیت و محدود بودن امکانات افزایش تولید محصولات کشاورزی، تلاش اکثر کشورهای طی سال‌ها و نسل‌های گذشته، تشویق و گسترش هر چه بیشتر مردم به فعالیت کشاورزی و تولید محصولات غذایی بوده است. به هنگام بروز جنگ‌ها و عدم دسترسی مردم به مواد اولیه مورد نیاز، به خصوص مواد غذایی، حتی دولت‌هایی مقتدر نیز با نابسامانی‌ها و ناهماهنگی‌های عدیده‌ای مواجه گردیده‌اند. به طوری که از آغاز قرن جاری و با ایجاد بحران‌های غذایی، اکثر کشورها ضمن پی بردن به اهمیت تولید کشاورزی، اقدامات وسیعی را در جهت خودکفایی محصولات عمده غذایی به عمل آورده‌اند.

علاوه بر این، با مطالعه روند تصاعدی افزایش جمعیت کشورهای توسعه نیافته، پیوسته مقدار تقاضا برای مواد غذایی بیشتر شده است. از این جهت فقر و گرسنگی کشورهای توسعه نیافته در ابعاد گسترده‌تری گریبان‌گیر مردم خواهد شد. تجربیات زیادی که اکثر مردم کشورهای جهان، به‌ویژه در قرن اخیر به‌دست آورده‌اند، نقش تولیدات کشاورزی در کشورهای در حال توسعه به‌عنوان بزرگ‌ترین بخش فعالیت جهت تامین مواد غذایی جمعیت و برقراری امنیت و استقلال کشور مشخص شده است.

علاوه بر موارد فوق، همواره بخش کشاورزی نقش مهمی در اشتغال مردم، به خصوص در مناطق روستایی و کشاورزی داشته است؛ اما سهم بخش کشاورزی در اشتغال با روند توسعه کشورها کاهش یافته است. با توجه به اینکه سهم اشتغال بخش کشاورزی طی دهه گذشته روند کاهشی داشته و از ۲۱٪ به حدود ۱۸.۵٪ تقلیل یافته است؛ این سؤال مطرح است که آیا بخش کشاورزی در دستیابی و حفظ سهم خود در اشتغال کشور، موفق نبوده است؟ و چگونه می‌توان سهم بخش کشاورزی را در اشتغال پایدار افزایش داد؟

بر اساس تجربه کشورهای مختلف هم‌زمان با روند توسعه؛ سهم نسبی کشاورزی از تولید کل و اشتغال طی زمان کاهش می‌یابد؛ لیکن، سهم کسب و کارهای کشاورزی در اشتغال و تولید روند رو به رشدی داشته است. بنابراین، برای توسعه اشتغال در بخش کشاورزی لازم است بر توسعه کسب و کارهای کشاورزی تمرکز نمود.

بر اساس تعاریف رایج در گذشته، کسب و کارهای مرتبط با کشاورزی، خارج از حوزه‌ی کشاورزی قرار داشته و امور سیاستگذاری و اجرایی مربوطه در وزارتخانه‌هایی مانند بازرگانی، صنایع و معادن و نیرو سامان می‌یافت. این در حالی است که در بسیاری از کشورها، نه تنها وظایف مرتبط با حوزه صنایع و بازرگانی حتی امور بهداشتی مربوط به کشاورزی و غذا نیز در وزارت کشاورزی ساماندهی می‌گردد. در ایران بعد از تصویب قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی عملاً وزارت جهاد کشاورزی در زمینه توسعه کسب و کارهای کشاورزی وظیفه‌مند شده است.

با توجه به موارد فوق، برای بررسی اهمیت بخش کشاورزی در اشتغال، لازم است سهم کسب و کارهای کشاورزی از مرحله تأمین نهاده‌ها تا تجارت و عرضه محصول به مصرف‌کنندگان در بازارهای داخلی و بین‌المللی برجسته شود. بر این اساس، سهم کسب و کارهای بخش کشاورزی در ایران، بیش از ۳۰٪ از کسب و کارهای کشور است. لذا، ضرورت دارد تا با بهبود کسب و کارهای بخش کشاورزی، ضمن صیانت از اشتغال موجود بخش، به اشتغال پایدار در بخش کشاورزی و مناطق روستایی کمک نمود.

لذا، در این گزارش ابتدا به رویکرد وزارت جهاد کشاورزی در ایجاد اشتغال اشاره شده و براساس همین رویکرد «شیوه‌نامه اجرایی بند (الف) تبصره ۱۸ قانون بودجه سال ۱۴۰۲ بخش کشاورزی» با تأکید بر اولویت‌های اصلی توسعه بخش کشاورزی تدوین شده است.

۱) تعاریف و اصطلاحات

در این شیوه نامه اجرایی، تعاریف و اصطلاحات به شرح ذیل به کار رفته اند:

۱. **تبصره (۱۸):** منظور تبصره (۱۸) قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور می باشد که به منظور حمایت از تولید و اشتغال پایدار و رشد تولید ملی از طرق مختلف از جمله افزایش سرمایه‌گذاری، ارتقاء بهره‌وری، تکمیل طرحهای تولیدی نیمه‌تمام و احیای واحدهای تولیدی راکد، بازسازی و نوسازی واحدهای تولیدی موجود، استفاده از ظرفیت‌های خالی بنگاههای تولیدی و تکمیل زنجیره ارزش تولید، منابع مالی موضوع این تبصره با تأکید بر یکپارچه‌سازی حمایت‌های دولت و بسط عدالت سرزمینی در راستای رشد و پیشرفت استانهای کشور با اولویت طرحهای تولید دانش‌بنیان و پیشران به شرح زیر تأمین و اختصاص می‌یابد.
۲. **دستورالعمل اجرایی تبصره (۱۸):** منظور دستورالعمل تبصره (۱۸) قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور است که طی نامه شماره ۶۳۶۳۲ مورخ ۱۴۰۲/۴/۱۴ توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی ابلاغ گردیده است.
۳. **معاونت:** منظور معاونت برنامه ریزی و امور اقتصادی جهادکشاورزی می باشد.
۴. **سازمان:** منظور سازمان جهادکشاورزی استان می باشد.
۵. **کارگروه ملی:** کارگروهی است در ستاد وزارت جهادکشاورزی با عضویت معاون برنامه ریزی و اقتصادی (رئیس)، مدیر کل دفتر امور اقتصادی (دبیر)، نماینده وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونین تخصصی (حسب مورد)، موسسات عامل (حسب مورد).
۶. **کمیته استانی:** کمیته ای است در استان با عضویت معاون هماهنگی امور اقتصادی استاندار (رئیس)، مدیرکل امور اقتصادی و دارایی (دبیر)، رییس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان، مدیر کل اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی، مدیر دستگاه اجرایی مربوطه (حسب مورد)، مدیر کل امور روستائی و شوراهای استانداری و نماینده نهادهای حمایتی (حسب مورد) و نماینده موسسه عامل مربوطه در استان (حسب مورد).
۷. **شورای برنامه ریزی و توسعه استان:** براساس مفاد آیین نامه شورای برنامه ریزی و توسعه استان و کارگروههای تخصصی مصوبه شماره ۲۹۰۱۸/ت/۵۴۴۸۷ هـ مورخ ۱۳۹۸/۳/۱۲ هیات دولت.
۸. **متقاضی:** کلیه صاحبین کسب و کار حقیقی و حقوقی دارنده مجوز فعالیت از دستگاه اجرایی که دارای شناسه یکتای صادره از درگاه ملی مجوزهای کشور (mojavez.ir) هستند به استثناء متقاضیانی که مجوز فعالیت خود را قبل از سال ۱۴۰۲ دریافت نموده‌اند.
۹. **طرح سرمایه‌گذاری:** فعالیت سرمایه‌گذاری جدید، توسعه‌ای یا نیمه‌تمامی که برای ایجاد طرح تولیدی و یا خدماتی با منابع اعتباری مشخص به منظور تولید کالا و یا ارائه خدمات اجرا می‌شود.
۱۰. **واحد تولیدی:** بنگاه اقتصادی تولیدکننده کالا یا خدمات
۱۱. **فعالیت دانش‌بنیان و فناور:** فعالیتهایی که به منظور هم‌افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش‌محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل گسترش و کاربرد اختراع و نوآوری) و تجاری‌سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل طراحی و تولید کالا و خدمات) در حوزه فناوری‌های برتر و با ارزش افزوده بالا انجام می‌پذیرد. فعالیت دانش‌بنیان از معاونت

علمی و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری و فعالیت فناور می‌بایست از پارک‌های علم و فناوری مجوز داشته باشند.

۱۲. طرح پیشران: طرح‌هایی که با تأیید دبیرخانه ملی پیوندهای بیشتری با سایر واحدهای تولیدی داشته و با راه‌اندازی آنها، مجموعه‌ای از فعالیت‌های مرتبط رونق خواهد یافت.

۱۳. سامانه سیتا: سامانه یکپارچه تسهیلات اعتباری وزارت جهاد کشاورزی

۱۴. سامانه جامع تسهیلات اشتغال‌زایی: سامانه جامع تسهیلات اشتغال‌زایی وزارت امور اقتصادی و دارایی.

۱۵. موسسه عامل: بانک کشاورزی، بانک توسعه تعاون و صندوق کارآفرینی امید

۱۶. کشاورزی قراردادی: روشی از تولید است که از طریق آن، تولیدکننده از طریق عقد قرارداد با یک مجری طرح، نسبت به تولید محصولات کشاورزی اقدام مینماید. با هدف ارتقای عملکرد کمی و کیفی محصول، پشتیبان متعهد می‌شود همزمان با خرید محصولات کشاورزان به صورت تضمینی، توافقی و یا با فرمول قیمتی مشخص، خدمات فنی، آموزشی، مشاوره‌ای را در کلیه مراحل کاشت، داشت و برداشت به کشاورزان تحت قرارداد ارائه نماید.

۱۷. کارگروه ملی کشاورزی قراردادی: کارگروهی است که به ریاست معاون برنامه‌ریزی و اقتصادی و دبیری دفتر امور اقتصادی وزارت جهاد کشاورزی با عضویت نمایندگان وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک یا موسسه عامل، سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور، اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، معاونت توسعه بازرگانی، تعدادی از شرکت‌های موفق در حوزه کشاورزی قراردادی و سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها (از جمله وزارت خانه‌های تعاون، کار و رفاه اجتماعی و صمت، بانک‌ها و غیره) حسب مورد تشکیل خواهد شد.

۱۸. پشتیبان یا مجری طرح در کشاورزی قراردادی: متقاضی اجرای کشاورزی قراردادی است که به صورت یک شرکت تولیدی، بازرگانی، دانش‌بنیان، یا در قالب صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی یا یک شرکت مدیریت زنجیره تأمین، با تأیید وزارت جهاد کشاورزی فعالیت میکند.

۱۹. تولیدکننده کشاورزی قراردادی: اشخاص حقیقی یا حقوقی که به صورت مستقیم یا از طریق تشکل تولیدی معین، بر اساس قرارداد با مجری طرح، به تولید محصول میپردازند.

۲۰. محصول: هر نوع محصول خام و فرآوری شده کشاورزی در زمینه زراعی، باغی، دامی، شیلاتی و منابع طبیعی را شامل میشود.

۲) رویکرد و اهداف وزارت جهاد کشاورزی در تولید و اشتغال

برنامه‌های تولید و اشتغال بخش کشاورزی در چارچوب رویکردهای ذیل قابل تعریف می‌باشد:

- جهش سرمایه‌گذاری دولتی و بخش غیردولتی در بخش کشاورزی و غذا از طریق افزایش سهم سرمایه‌گذاری دولتی از کل سرمایه‌گذاری کشور و فراهم‌سازی بستر و محیط سرمایه‌گذاری بخش خصوصی با اعطای تسهیلات و مشوقه‌های تولید و ایجاد سودآوری در بخش

- حصول رشد ۵.۵ درصدی ارزش افزوده بخش کشاورزی در پایان سال برنامه هفتم پیشرفت

- ارتقای بهره‌وری کل عوامل تولید کشاورزی از طریق توسعه علم و فناوری در بخش و توسعه تحقیقات تقاضا محور
- تکمیل و توسعه زنجیره ارزش کشاورزی و غذا
- توجه به توسعه عمودی بخش کشاورزی و غذا خصوصا کشت های متراکم (گلخانه ای و ...) و عدم توسعه افقی با توجه به محدودیت منابع آب و شرایط اقلیمی
- مبنا قراردادن توسعه کشاورزی روستا پایه با توسعه و پیشرفت پایدار روستایی و عشایری
- اتخاذ سیاستهای حمایتی موثر و کارآمد از بخش کشاورزی از طریق یکپارچه‌سازی و هدفمندسازی سیاستهای حمایتی نتیجه‌گرا از بخش کشاورزی از جمله تقویت مدیریت مخاطرات (ریسک) و صندوقهای حمایتی، یارانه نهاده ها و تسهیلات
- ایجاد ارزش افزوده بالاتر از بقایا و ضایعات و تلفات از طریق توسعه فناوری های بازیافت ارزش
- کاهش سهم خام فروشی محصولات کشاورزی از طریق توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات کشاورزی
- ارتقاء شاخصهای مکانیزاسیون و صنایع فرآوری محصولات کشاورزی از طریق بکارگیری فناوری های نوین، سامانه های هوشمند و توسعه شرکتهای خدمات فنی و تخصصی غیر دولتی در بخش کشاورزی
- توسعه و تکمیل زنجیره های ارزش محصولات کشاورزی از طریق مشارکت بخش غیر دولتی
- ارتقای سطح ایمنی، سلامت و کیفیت غذا در طول زنجیره ارزش با استانداردسازی، پایش، نظارت و برندسازی
- ارزش افزایی محصولات جانبی کشتار دام و طیور و کاهش ضایعات و پسماندها
- توسعه و تقویت صنایع جانبی و پشتیبان زنجیره ارزش تولید مرغ و تخم مرغ
- توسعه و ارتقای زنجیره یکپارچه صنعت مرغ و مشارکت عملیاتی تشکلهای در مدیریت زنجیره صنعت مرغ
- افزایش تولید تخم مرغ از طریق افزایش بهره‌وری و فرهنگسازی به منظور افزایش مصرف تخم مرغ
- افزایش بهره‌وری تولید شیر و گوشت قرمز به خصوص در دامداریهای سنتی و نیمه صنعتی
- ایجاد و تکمیل زنجیره تولید و ارزش صنعت شیر و فرآورده های لبنی با محوریت تشکلهای منطقه ای و شرکتهای دانش بنیان
- توسعه فناوریهای مؤثر در ارتقاء و رعایت استاندارد کیفی تولید و عرضه شیر و فرآورده های لبنی از قبیل کیتها و آزمایشگاههای تشخیص و فناوریهای غیرحرارتی سالم سازی شیر (پلازما، فرا دما، فشار بالا، میدان الکتریکی ارتعاشی، غشایی و میکروفیلتراسیون)
- خودکفایی در تولید ملکه زنبور عسل، بهبود ژنتیکی و توسعه زنبور عسل ایرانی و ارتقاء دانش و فناوری و تکمیل زنجیره های ارزش به منظور ارتقاء عملکرد و توسعه کیفی صنعت زنبورداری با استفاده از فناوریهای نوین و تقویت تشکلهای مربوطه جهت مدیریت زنجیره تأمین
- حمایت و تقویت تولیدکنندگان گوشت مرغ که از تولیدات مرغ لاین آرین در چرخه تولید استفاده مینمایند.
- بهسازی، نوسازی و تجهیز واحدهای دامداری کوچک روستائی با هدف افزایش کیفیت و کمیت تولیدات دامی.
- حمایت و تقویت تولیدکنندگان تخم نوغان (والد، هیبرید و ...) و نیز پرورش دهندگان سنتی نوغان با هدف افزایش کیفیت نخ ابریشم.

- کاهش وابستگی به بذور هیبرید وارداتی و ارتقای توانمندیهای تولید داخل به منظور تأمین ارقام داخلی مناسب برای تولید
- بهره گیری از دانش و فناوریهای نوین و حمایت از سرمایه گذاری در زیرساختها و توسعه نظام تولید بذر و حمایت از صادرات بذر
- استفاده از ظرفیت فرآوری بقایای محصولات و ضایعات، محصولات جدید (جلبک ها و حشرات) و سایر دانه ها (مانند ارزن، تورگوم، تریتیکاله و...) برای جایگزینی بخشی از خوراک دام و طیور
- ارتقای توانمندی تولید داخل بسترهای کشت گلخانه ای و کاهش وابستگی به واردات در بسترهای کشت گلخانه ای
- حمایت از شرکتهای دانش بنیان به منظور بومی سازی تولید و ارتقای کیفیت انواع کودهای کشاورزی و محرک رشد گیاهی از طریق توسعه دانش فنی یا انتقال فناوری
- حمایت از سرمایه گذاری در تولید مواد مؤثره باکیفیت و افزودنی های آفت کشهای شیمیایی
- خودکفایی در تولید واکسن های آبزیان، طیور و دام و کاهش وابستگی در تأمین مواد اولیه
- توسعه تولید واکسنهای نسل جدید (نوترکیب) و ایجاد بانک بذر واکسن و تسهیل واگذاری بذر واکسن به شرکتهای دانش بنیان
- تولید مکمل های خوراک دام، طیور و آبزیان مبتنی بر ظرفیت داخل با حمایت از شرکتهای دانش بنیان بخش خصوصی
- توسعه تولید مرغ لاین قابل رقابت با نژادهای وارداتی و ارتقاء ضریب خودکفایی در تولید جوجه اجداد گوشتی و حفاظت و بهره برداری بیشتر از نژادهای بومی
- حمایت هدفمند و اعطای تسهیلات مناسب به منظور نوسازی ماشین آلات و تجهیزات صنایع تبدیلی و تکمیلی با تأکید بر استفاده از ظرفیت شرکتهای داخلی تولیدکننده ماشین آلات و تجهیزات و ارتقای توانمندیهای فناورانه آنها
- کاهش وابستگی به مواد اولیه وارداتی موردنیاز نگهداری، فرآوری و بسته بندی محصولات غذایی
- توسعه زنجیره ترد محصولات کشاورزی با تأکید بر محصولات صادراتی
- تولید دانش بنیان و صنعتی غذاهای بومی
- حمایت مؤثر از ارتقاء ضریب مکانیزاسیون به منظور به کارگیری ماشین آلات به روز در کلیه مراحل تولید محصولات زراعی، باغی، دامی و شیلاتی و جایگزینی ماشین آلات فرسوده با ماشین آلات به روز
- تعیین نقاط بحرانی، ارزش افزایی و تولید فرآورده های با ارزش افزوده بالا از بقایا، تلفات و ضایعات از طریق ایجاد نظام جامع اطلاعاتی هوشمند
- مدیریت یکپارچه بقایا، تلفات و ضایعات محصولات کشاورزی و غذا و ارائه گزارش سالانه از میزان کاهش بقایا، تلفات و ضایعات توسط نهاد متولی
- استفاده از ظرفیت شرکتهای دانش بنیان و فناوری به منظور کم به مدیریت ضایعات و پسماند
- توسعه کشت قراردادی به منظور تقویت زنجیره ارزش محصولات کشاورزی